

fortfarande utan klara gränser mellan privat och offentligt. Här kan man å andra sidan peka på att han också lyfter fram att lensmännen tycks ha spelat sin största roll som lokala lånegivare under första hälften av 1800-talet. Här blandades privat och offentligt i ett sent skede. Förmoderna och moderna element samsas under hela perioden. Kanske kunde det ha lett till en kritisk återkoppling till de övergripande moderniseringssteorierna.

Trots alla personuppgifter kommer vi inte personerna särskilt nära. Man kunde tänka sig en mer kulturhistorisk angreppsvinkel, där domboksmaterial och bouppteckningar kanske kunde användas för att teckna en djupare bild av lensmännens positioner, kulturella kapital och habitus. Men kanske inte det norska materialet håller för en sådan studie? Den som vill veta mer om de norska lensmännens mångskiftande uppgifter inom rättsväsende, skatteväsende och lokal självförvaltning får emellertid god hjälp i boken. Deras viktiga positioner i lokala nätverk och patron-klient-system belyses också väl. Dessa mellanmän var viktiga grupper i det äldre agrarsamhället som det finns all anledning att fortsätta utforskningen av.

Harald Gustafsson

Lars Holm, *Fem uppsatser om Jacob Jonas Björnståhls resa i Europa* (Lund: Skrifter utgivna av Universitetsbiblioteket i Lund, Ny följd 9, 2012). 68 s.

Författaren har som motto valt ett anslående citat från sin resenär: "jag hoppas at slutligen få rätt på alt". Det är förstås en fåfång förhoppning, både för Björnståhl, flitig och mångskrivande men död i förtid, och för Lars Holm. Holms fem studier är fulla av detaljer, men här gäller alltså inte helheten. För den biografiska översikten se Anders Österlings och Erik

Eskings levnadsteckningar (1947 respektive 1989). Vid Lunds universitet pågår för övrigt, med utgångspunkt i material på universitetsbiblioteket, ett Björnståhlsprojekt. Hos Holm dyker läsaren direkt ner i korrespondensen kring en sändning mossor från Istanbul till Peter Jonas Bergius; bryologin är en annars okänd sida hos språkmannen Björnståhl. En andra uppsats handlar om hans umgänge med den italienske padren Minasi. Det ska vi glädjas åt, religionen behövde inte vara ett hinder i de lärda förbindelserna. Holm summerar den och flera kontakter med omdömet om Björnståhl att "han är den mest socialt kompetenta person jag någonsin mött." Kontakterna med Carl von Linné och Johan Ihre går som röda trådar genom uppsatserna och förhållandet till den senare ägnas en särskild studie. I den därpå följande befinner sig resenären i England där han träffar ett annat språksnille, William Jones, så viktig för upptäckten av sanskrit. Han samtalar också med James Macpherson, Ossians skald, som bland annat hävdade att en ättling utvandrat till Sverige och var anfader till ätten Fersen (!). Holm tar inte upp de annars berömda – och kanske just därför här ratade – kontakterna med Voltaire, Rousseau och Goethe.

Den för en vetenskapshistoriker mest givande studien, den sista och femte, behandlar Björnståhls besök hos markisinnan av Karlsruhe, som planerade och med hjälp av en konstnär började illustrera Linnés *Species plantarum*. Ett prospekt utlovade avbildningar av alla kända såväl inhemska som utländska växter. Man kan få Rudbeckarnas hundra år tidigare storvulna *Campus elysii* i tankarna, också det ett havererat projekt. Världen är för outtömlig – ekonomi, eldsvåda och annat träder emellan. Om allt detta – men alltså utan "at få rätt på alt" – skriver Lars Holm med sätta och glädje.

Gunnar Broberg